

د سرحدونو او قبایلوچارو وزارت اړوند

د معلوماتي پوښتنو بانک

Ketabton.com

لیکنه او ترتیب: نعمت الله "پټانزی"

کال: ۱۳۹۹ لمريز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د کتاب پیژندنه:

د کتاب نوم: د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت اړوند د معلوماتي پوښتنو بانک

لیکوال: نعمت الله "پټانزی"

کمپوز او ډیزاین: پخپله لیکوال

خپرندوی: کتابتون ویب پاڼه (www.ketabton.com)

د خپریدو کال: ۱۳۹۹ لمريز

آنلاین چارې: شمشاد "زهیر"

ډالی

هغوی ته چې هیواد ورباندې تریبل هرڅه ډیرگران وي.

"پټانزی"

د سريزي پرځای

الحمد لله ، الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله؛

وبعد:

د سرحدونو اوقبايلوچارو وزارت اړوند دمعلوماتي پوښتنو بانک چې اوس ستاسو په لاسونوکې دی ما دهيوادنی مینې پرمحور د هيواد وياړلي اوزرين تاريخ ته په کتوسره دکره علمي منابعو څخه په گټې اخيستنې سره ترتيب کړ چې په دې کتاب کې دجرگو،مرکو،سولې،شخړو،قومونو ، قبایلو اوسرحدي کرنسو په اړه ډیر اړين معلومات دپوښتنې اوځواب په بڼه ځای پرځای شوي دي چې پرلوستلوسره به يې دډيرو هيوادوالو اوهيواد پالو هيوادنی مینه او علمي تنده ماته کړي ، په همدې اساس مې وپتيله چې د معلوماتي پوښتنو دا بانک ترتيب کړم ترڅو لوستونکي يې له گټوبرخمن شي.

په درنښت

نعمت الله "پټانزی"

۱. پوښتنه : جرگه تعريف كړئ ، لومړۍ جرگه څه نومیده اوڅه وخت دايره شوه؟

ځواب: د جرگې لغوي معنی :

- جرگه د پښتو لرغونې لغت دی، چې د (ج) په زور کې او د (ر) په سکون وبله کېږي. ځینې پښتانه یې په سپکه (ی) او سپک (واو) جېرگه او جورگه هم وايي: معنی د یوه هدف، سلا او مشورې لپاره د څو کسانو یا گڼو کسانو راغونډېدل، ناسته او یوځای کېدل دي.

- په دري کې جرگ او جرگه د (ج) په زور او د (ر) په سکون په لغت کې د غېږ باسو (کشتي گیرانو) کارگاه او تعلیمگاه ته وايي، چې د اتلانو کړۍ ترې را چاپېره وي، همدا راز د خلکو یا څاروو عمومي حلقې ته هم وايي، یو ډول ښکار ته، چې خلک کړۍ ترې را گرځوي هم وايي او عامه معنی یې د گڼو خلکو را غونډېدل او یوځای کېدل دي.

- په ترکي کې هم دا کلیمه په همدې تلفظ او معنی ده او اردو ته هم له همدې معنی سره تللې ده).

د جرگې اصطلاحي تعريف :

- د جرگې اصطلاحي معنی تر دې هم پراخه ده او د افغانانو هغې تاریخي عنعنوي موسسې او غونډې ته وايي، چې د اوږدو زمانو په بهیر کې یې زموږ د اولس ټولې ټولنیزې قومي او ملي، سیاسي، اجتماعي، اقتصادي، کلتوري او حتی مذهبي شخړې، ستونزې، ناندري، تاوتریخوالی او خنډونه له منځه وړي او حل کړي او په دې برخه کې یې غوڅې پرېکړې او فیصلې کړي او کوټلي تصمیمونه یې نیولي دي.

يا په بل عبارت : جرگه د خپل ولس اراده تمثیلوی په بحرانی حالاتو کې د مشکلاتو د حل په خاطر جوړیږي يا دایرېږي تر اوسه د یوه ملي او رسمي دود له مخې په هیواد کې پاتې ده.

د تاریخ له نظره د سبها او سیمتی جرگې د اریایانو لومړۍ جرگې دی چې د هغه وخت مشکلات به یې حلول او د یما پاچا په وخت کې دایرې شوې دي.

٢. پوښتنه : د جرگې اومرکې ترمنځ توپیر څه شی دی ؟

ځواب : مرکه تر جرگې وره حلقه ده، چې د کلي - کور واړه موضوعات او شخړې حل اوفصل کوي او جرگه د لویو او مهمو مسایلو د حل له پاره جوړیږي.

٣. پوښتنه : لویه جرگه څه شی ده؟

ځواب : کله چې جرگې ته وړاندې کېدونکې موضوع د اهمیت او کیفیت له مخې لویه او پراخه وي له جرگې سره سم د لویه کلمه زیاتېږي او لویه جرگه یې بولي، زموږ په تاریخ کې د لویو جرگو شمېره زیاته ده او په سلگونو جرگې شته، چې مهمې تاریخي پرېکړې یې کړې او تاریخي ارزښت یې خوندي شوی دی.

٤. پوښتنه : د جرگې اړتیا څه شی ده ؟

ځواب: جرگه هغه وخت راغونښتل کیږي چې د ټولني د ټولنيز نظم سياسي، اقتصادي، فکري، کلتوري او يا کوم بل اړخ به له گواښ او تهديد سره مخامخ شي او د هغې د ټينگښت او بیا رغونې له پاره د بند بنا کولو اړتیا ولیدل شي.

۵. پوښتنه: لويه جرگه دڅه شی لپاره د ايريرې؟

ځواب: د لويې جرگې د جوړېدو اړتيا له بېلابېلو عواملو نه را زېږېدلې، کله بهرنی يرغل او تېری، کله کورنی شخړې او جنگونه، کله د قدرت تشه او کله د قانون جوړولو او د نړيوالو او ملي پېښو په وړاندې د تصميم نيولو له مخې لويه جرگه راغوښتل کېږي.

۶. پوښتنه: لويه جرگه څوک رابولي؟

ځواب: ۱- خو کله چې د بهرني برید په ترڅ کې د هېواد اداره او واکمني له منځه ځي او د تصميم مرکز ورانيرې، نو بيا ملي مبارزين له کليو نه را ولاړيرې، د تصميم يو عاجل مرکز جوړوي او بيا د دې مرکز په وسيله جرگه را غواړي او د هغې د تصميمونو په رڼا کې مبارزه پرمخ بيايي.

۲- د نړيوالو پېښو پر وړاندې د تصميم نيونې يا د خلکو د ژوندانه د ښه کولو په غرض د قانون او نظام جوړونې لپاره جوړېدونکې جرگې واکمن حکومت راغواړي او زمينه ورته برابروي.

۷. پوښتنه: په جرگو کې څوک گډون کوي؟

ځواب: په جرگو کې معمولاً علماء کرام، قومي مشران، خانان، نرخيان، روحانيون او د دولت لوړرتبه مامورين او پوه کسان گډون کولای شي.

۸. پوښتنه: د جرگې غړي بايد کوم صفات ولري؟

ځواب: په جرگه کې گډون کوونکي افراد معمولاً د قومونو او خېلونو مشران وي، چې گډون يې له انفراديت سره سره د جمعيت معنی لري يعنې دوی ظاهراً يو فرد وي، خو بالقوه يو قوم، يو خېل او يو ټولگی وي، چې په جرگه کې د ټولو نماينده گي کوي. ژبه او ژمنه يې د خپلو ورسره

ترلو پرگنو ژبه او ژمنه وي او د هغوی په بشپړ ملاتړ ترسره کېږي، دوی د اولسونو گوډې ماتې په پوره تدبیر جوړولای، کوشپړولای او ټولنيزې ستونزې له منځه وړلای شي.

۹. پوښتنه: جرگه څه وخت په اساسي قانون کې له يوه ځانگړي څپرکي سره ذکرشوه؟

ځواب: د ۱۳۴۳ کال په اساسي قانون کې لويې جرگې يو ځانگړی څپرکی پيدا کړ، په دې قانون کې له بده مرغه په لويه جرگه کې د اولس د فوق العاده نماينده گۍ او په پراخه پیماننه گډون مخه ونيول شوه او په قانون کې وليکل شول، چې جرگه د مشرانو جرگې، اولسې جرگې او د ولايتي جرگې له وکیلانو څخه جوړېږي او په دې توگه د اولس هغه پراخه برخه اخیستنه، چې حتی ځينې جرگو ته يې له يوې اولسوالۍ نه درې تنه وکیلان را ليرلی شول له منځه ولاړه.

۱۰. پوښتنه: پخوا به د جرگې امنیت چا نیوه؟

ځواب: پخوا به د جرگو امنیت اربکیانو نیوه.

اربکیان: اربکي د يوه لرغوني قبيلوي عرف له بقايا وو څخه دي. په آريايي قبيلو کې به د غسې قبيلوي سپايي د جگړې په وخت کې په قبيلوي جگړو کې د جنگي ټولگيو مشر- و او په عادي حال کې به يې د قوم د امنیت ساتل پر غاړه وو، همدارنگه اربکیان هغه قومي سپايان دي، چې د جرگې په وخت کې د جرگې امنیت ساتي او د پرېکړو څارنه يې کوي. همدا اربکیان د جرگې د پرېکړو تر اعلانولو وروسته د هغو د تطبيق لپاره گمارل کېږي او حتی هغه سزاگانې، چې جرگې ټاکلې د هغه مرتکبينو ته ورکوي، که څوک د جرگې له پرېکړو څخه غاړه وغړوي دوی کولای شي، چې پر کور يې اور پورې کړي او ان چې د مرگ سزا ورکړي.

۱۱. پوښتنه: دميرويس نيکه په وخت کې څو جرگې جوړې شوې دي؟

ځواب: دتاريخي څيړنو په استناد دميرويس نيکه په وخت کې درې جرگې جوړې شوې دي؟

۱۲. پوښتنه: دميرويس نيکه لومړۍ جرگه په کوم کال، چيرته اودڅه لپاره جوړه شوه؟

ځواب: دميرويس نيکه لومړۍ جرگه په ۱۷۰۵ م کال کې دکندهار زاړه ښار لويديځ لوري ته شپږميله ليرې د(کوکران) په سيمه کې جوړه شوه، په دې جرگه کې پريکړه وشوه چې ميرويس خان نيکه دې د دې لپاره چې په راتلونکې کې د ژور نفوذ له لارې وکولای شي چې ديرغلگرو صفويانو پر وړاندې اولس پاڅون ته په اغيزمنه توگه چمتو کړای کړي نو؛ د صفوي حکمران گرگين دخپلوۍ وړانديز د ومني.

۱۳. پوښتنه: دميرويس نيکه دوهمه جرگه په کوم کال، چيرته اودڅه لپاره جوړه شوه

اوهمدارنگه له لومړۍ جرگې سره يې توپيرڅه ؤ؟

ځواب: دميرويس خان نيکه دوخت دوهمه جرگه په ۱۷۰۷م کال کې دکندهارشمال ختيځ ته په

(مانجه) سيمه کې جوړه شوه او دصفوي حکمران پرضد پکې دعمومي پاڅون نقشه جوړه شوه او په عمل کې پلي شوه، ددې جرگې توپيرله لومړۍ جرگې سره دا ؤ چې گډون وال يې ډير ؤ او دپښتنو دبيلابيلو قومونو سربيره دهيواد نورو قومونو لکه: تاجکو، ازبکو، بلوڅو او هزاره ؤ هم پکې گډون کړی ؤ.

۱۴. پوښتنه: دميرويس خان نيکه دريمه جرگه کومه وه؟

ځواب: داجرگه ددوهمې جرگې دپاڅون تربرياليتوب وروسته په ۱۱۱۹ ه ق کال کې ترسره شوه

چې ميرويس خان نيکه پکې د دهيواد دملي مشر په توگه وټاکل شو.

۱۵. پوښتنه: د شیرسرخ جرگه په کوم کال او دڅه لپاره جوړه شوه او کومو کسانو پکې برخه درلوده؟

ځواب: د شیرسرخ جرگه په ۱۷۴۷ م کال کې د کندهار د نادراښاد په پوځي کلا کې د نادرافشار ترمرگ وروسته د هیواد دخپلواکۍ لپاره جوړه شوه چې له امله یې احمدشاه بابا د افغانستان پاچاه وټاکل شو او په دې جرگه کې نور محمد خان غلجی، محبت خان پوپلزی، موسی خان اسحق زی، نصر الله نورزی، حاجي جمال خان بارکزی اوداسې نورو مشرانو گډون درلود، نوموړې جرگه دکمیت له نظره کوچنۍ او دکیفیت له نظره ډیره لویه وه .

۱۶. پوښتنه: امیرشیرعلي خان جرگې څه وخت او دڅه شي لپاره دایرې کړې؟

ځواب: امیر شیرعلي خان دوه جرگې راوبللې:

۱- امیر شیرعلي خان چې یو روڼ فکره پاچا و، لویو جرگو ته یې یو ځل بیا ارزښت ورکړ، ده په ۱۸۶۵ م کال په کابل کې یوه لویه جرگه جوړه کړه. دې جرگې ته یې د هېواد له بېلابېلو سیمو نه دوه زره کسان را وبلل، څو ده ته د ده د وروڼو د اختلاف او د بنمنیو په باب مشوره ورکړې، چې تر دې مشورې وروسته له خپلو وروڼو سره جگړې ته متوجه شو، په نتیجه کې یې ماته وخوړه او د کابل تخت یې وروڼو ترې ونيو .

۲- همدا راز ده د خپلې واکمنۍ په دوهمه دوره کې په ۱۲۹۰ هـ ق (۱۸۷۳م) کال د خپل ۱۳ کلن زوی عبدالله خان د ولیعهدۍ له پاره یولوی جشن جوړ کړ او د شمس النهار د یوه اقتباس په استناد پنځه سوه زره تنه مخور اوسپین ږیري ورته را غوښتل شوي وو او اووه شپې او ورځې یې دوام درلود. د همدې لویې غونډې په دوران کې امیر شیرعلي خان د افغانستان لومړنۍ کابینه جوړه کړه، سید نورمحمد شاه یې صدراعظم وټاکه د بېلابېلو چارو له پاره یې وزیران موظف کړل

دا دواړې جرگې د کمیت په لحاظ ډېرې لویې وې او خصوصاً د دوهمې جرگې د گډون کوونکو د شمېر په اقتباس کې که غلطې شوي وي هم یقیناً ډېره لویه جرگه به وه، خو کیفیت یې د پخوانیو جرگو غوندې نه و، ځکه اهداف یې تر هغې واړه وو، له ورونو سره جگړه د اقتدار جگړه وه او خلکو له داسې موضوع سره ډېره علاقه نه شوه او هم د ولیعهد ټاکل د پاچا یو بل هوس و، چې د خپل لوی زوی محمد یعقوب خان سره د مخالفت له امله یې کړی و، خو بیا یې هم لویه مېوه په افغانستان کې د یوه منظم او عسکري حکومت او کابینې را منځ ته کېدل وو.

۱۷. پوښتنه: امیرحبيب الله د بې طرفۍ جرگه په کوم کال او دڅه لپاره راوغوښته اوڅومره کسانو پکې گډون کړی و؟

ځواب: کله چې په ۱۹۱۳م کال کې لومړۍ نړیواله جگړه ونښته، انگریزانو دافغانستان له تحت الحمايه حکومت نه تمه درلوده چې په دې جگړه کې دهغوی ملاتړ وکړي، ددې موضوع لپاره امیرحبيب الله په ۱۹۱۵ م کال د خپلې بې طرفۍ د تایید له پاره د افغانستان مشهور مشایخ لکه: د اسلام پور پاچا (میرصاحب جان) د موسهبي اخونزاده (ملاحمد جان) د تگاو ملا صاحب، د هدې اخونزاده، د پرو میا صاحب، د حصارک میا صاحب، شمس الحق صاحب، د شور بازار حضرات، حافظ جی صاحب، ملا محمد مرید، ملا عبدالغفار اخونزاده او نور کابل ته را وغوښتل. د دغو مشایخو او نورو اولسي وکیلانو په شمول یوه لویه جرگه د امیر په وړاندې جوړه شوه او د ملت د اتفاق او د دولت د بېطرفۍ د سیاست ملاتړ یې وکړ.

۱۸. پوښتنه: داتحادمشرقي په نامه لویه جرگه چیرته، په کوم کال، دڅه لپاره اودچاترشرعی لاندې دایره شوه؟

خواب: کله چې افغانستان د غازي امان الله خان تر رهبرۍ لاندې له انگرېزانو څخه په ۱۹۱۹م کال د اګست په مياشت کې خپلواکي وگټله داسې آوازې خپرې شوې چې انگرېزان يو ځل بيا په افغانستان تيری کوي په همدې اساس د اتحاد مشرقي په نامه لويه جرگه په ننگرهار کې دهې ملاحظه زيارت ترڅنگ په ۱۹۱۹م کال کې د غازي نادرخان تر مشرۍ لاندې جوړه شوه او په دې غونډه کې د مشرقي (اوسنی لغمان، کونړ او ننگرهار د ولايتونو) د بېلابېلو قومونو سپين ږيري، عالمان، سادات، مشايخ او نور مخور سره را غونډ کړای شول او د خپلواکۍ د ساتنې او د وطن د دفاع او آبادۍ په برخه کې يې مهمې پرېکړې وکړې، دوی غوښتل، چې انگرېزان دې د افغانستان ازادې د زړه له کومې ومني او که نه نو د سرحد ټول اقوام او قبایل د جهاد له پاره چمتو او آماده دي او د افغانستان ازادې به په خپلو وینو ساتي.

۱۹. پوښتنه: د اتحاد مشرقي په نوم اخبار چيرته او په کوم کال کې خپور شو؟

خواب: د اتحاد مشرقي په نوم اخبار په ۱۹۲۰ م کال کې په مشرقي کې د اتحاد مشرقي په نوم د لويې غونډې په وياړ په خپريدو پيل وکړ.

۲۰. پوښتنه: د لومړني اساسي قانون لويه جرگه چيرته په کوم کال او دڅه لپاره جوړه شوه؟

خواب: د لومړني اساسي قانون «اساسي نظامنامې» د منلو او تصويب له پاره د ۱۹۲۳ کال د فبرورۍ په ۲۶ نېټه د ملت د مشرانو لويه جرگه را وغوښتله شوه، چې ۸۷۲ نماينده گانو برخه پکې درلوده او د افغانستان لومړنی اساسي قانون يې تصويب کړ.

۲۱. پوښتنه: اساسي نظام نامې څومادې درلودې او کوم موضوعات پکې شامل و؟

خواب: اساسي نظام نامې ۷۳ مادې درلودې او زموږ د هېواد سياسي او اجتماعي بڼه، د خلکو حقوق، اداري تشکيلات او اساسات يې ټاکلي وو. دې قانون خلکو ته د فکر د ازادۍ، د کار د

ازادۍ، د خبرو د ازادۍ او د کور او حیثیت او مصونیت وعده ورکړې وه او د قانون حکومت پکې اعلان شوی ؤ.

۲۲. پوښتنه: د دولت لومړنۍ شورا د چالخوا، په کوم کال جوړه شوه او څه دنده یې درلودې؟

ځواب: د دولت شورا د غازي امان الله خان لخوا د ۱۹۲۱ کال په اگست میاشت کې جوړه شوه، چې د هېواد مخور، عالمان، سادات او مشایخ پکې را غونډ وو، د قوانینو مسودې به یې جوړولې او د ارگ په شمالي برج کې یې ځای ورته ټاکلی و.

۲۳. پوښتنه: د پغمان لویه جرگه د چالخوا، په کوم کال د څه لپاره جوړه شوه او څومره کسانو پکې گډون کړی ؤ؟

ځواب: نوموړې جرگه د غازي امان الله خان لخوا په ۱۹۲۴م کال کې د کابل په پغمان کې جوړه شوه او په دې لویه جرگه کې ټول ۱۰۵۲ تنه را غونډ شوي وو، چې ۲۳۱ تنه یې د دولت وتلي مامورین او پاتې یې د بېلابېلو ولایاتو خانان، سیدان، عالمان، شیخان او ټاکلي وکیلان وو. په دې جرگه کې د دولت خارجي تړونونه، روابط، کورني قوانین او مسایل یې تر غور لاندې ونيول، لیکن په حقیقت کې دا لویه جرگه د منگلو د سر اخستنې په باب وه او کوم اعتراضونه، چې هغوی د قوانینوسره درلودل د هغوی ترمیم وشو.

۲۴. پوښتنه: افغانستان له کومو هیوادونو سره گډې پولې لري بیان یې کړئ؟

ځواب: افغانستان له لاندې هیوادونو سره گډې پولې لري؛

۱- له ایران سره گډه پوله:

د افغانستان او ایران تر منځ پوله له ملک سیاه غره شروع تر ذوالفقار درې پورې رسیږي. (۹۲۶ کیلومتره)

۲- له ترکمنستان سره پوله:

له دې هیواد سره د افغانستان پوله، د هرات ولایت د گلران ولسوالۍ له ذوالفقار درې څخه شروع د بلخ ولایت د شور تپې ولسوالۍ تر یوې برخې پورې رسیږي. (۸۷۴ کیلومتره)

۴- له ازبکستان سره پوله:

له ازبکستان هیواد سره د افغانستان پوله د بلخ ولایت له شور تپې ولسوالۍ څخه شروع او د بلخ ولایت تر کلدار ولسوالۍ پورې رسیږي. (۱۴۶ کیلومتره)

۵- له تاجکستان سره پوله:

د افغانستان او تاجکستان گډه پوله د بلخ ولایت له کلدار ولسوالۍ څخه شروع د بدخشان ولایت د واخان ولسوالۍ تر یولي درې پورې رسیږي. (۱۳۶۰ کیلومتره)

۶- له چین سره پوله:

افغانستان له چین سره د بدخشان ولایت د واخان ولسوالۍ له یولي درې د همدې ولایت د واخان ولسوالۍ د واخجیر یا کلیک غاښي پورې گډه پوله لري. (۹۰ کیلومتره)

۷- له جمو او کشمیر سره پوله:

له جمو کشمیر سره زمور گډه پوله د بدخشان ولایت د واخان ولسوالۍ له واخجیر غاښي شروع د همدې ولایت د واخان ولسوالۍ تر نوښاخ پورې رسیږي. (۱۰۲ کیلومتره)

۸- ډیورنډ فرضي کرښه:

دا کرښه د واحد ملت پر سینه کښل شوې جبري کرښه ده، چې د بدخشان ولایت د واخان ولسوالۍ له نونباخ سیمې څخه شروع د نیمروز ولایت د چهار برجک ولسوالۍ تر ملک سیاه غره پورې رسېږي. (۲۳۱۰ کیلومتره)

۲۵. پوښتنه: افغانستان دمنځنۍ آسیا له کومو هیوادونوسره گډه پوله لري؟

ځواب: له ترکمنستان، ازبکستان او تاجکستان سره.

۲۶. پوښتنه: د افغانستان سرحدي ولایتونه څو او کوم دی؟

ځواب: سرحدي ولایتونه ۲۰ دی: بدخشان، کنړ، نورستان، ننگرهار، لوگر، پکتیا، پکتیکا، خوست، زابل، کندهار، هلمند، فراه، نیمروز، هرات، بادغیس، فاریاب، جوزجان، بلخ، کندز او تخار.

۲۷. پوښتنه: د ډیورنډ کرښه له څو ولایتونو او ولسوالیوسره نښلیدلې ده؟

ځواب: د ډیورنډ فرضي کرښه له ۱۲ ولایتونو او ۴۶ ولسوالیو سره نښلیدلې ده.

۲۸. پوښتنه: د پکتیا ولایت د مرکز، ولسوالیو او پرتو قومونو نومونه واخلئ؟

ځواب: د پکتیا ولایت مرکز گردیز دی او ولسوالۍ یې دادي:

ځاخي آریوب، احمد خیل، ډنډ پټان، څمکنی، احمد آباد، سید کرم، میرزکي، جاني خیل، شواک، گرده څپړی، لږمنگل، وزی اوزرمت دي.

ميشته قومونه يې: احمدزي، ځاخي، منگل، ځدران...

۲۹. پوښتنه : د پکتیکا ولایت د مرکز، ولسوالیو او پرتو قومونو نومونه واخلي؟

خواب: د پکتیکا ولایت مرکز ښارنه ده او ولسوالۍ یې دادی: گومل، گیان، وازه خوا، اورگون، سرروضه، یحیی خیل، ډیله، دومند، زیروک، یوسف خیل، تروه، ورمه یی، سروبی، برمیل، نکه او مټه خان دی.

میشته قومونه یې دادی: خروټی، یحیی خیل، سلیمان خیل، ولی خیل، اتمانخیل او وزیر دی.

۳۰. پوښتنه: د ډیورنډ کرښې له کوم ځای څخه پیل او چیرته پای ته رسیږي او د دې کرښې دواړو غاړو ته کوم ځایونه پراته دي؟

خواب: د ډیورنډ کرښه د چترال څخه پیل او ترملک سیاه غره پورې رسیږي؛ د ډیورنډ کرښې دې غاړې ته ۱۲ ولایتونه او ۴۶ ولسوالۍ پرتې دي او هغه غاړې ته یې اوه ایجنسۍ، یوه سوبه (بلوچستان) او د چترال ضلع پرتې دي.

ولایتونه: بدخشان، نورستان، کنړ، ننگرهار، لوگر، پکتیا، خوست، پکتیکا، زابل، کندهار، هلمند او نیمروز.

سوبه : بلوچستان.

ایجنسۍ: جنوبي وزیرستان، شمالي وزیرستان، کرمه ایجنسي، مومند ایجنسي، خیبر ایجنسي، باجوړ ایجنسي او اورکزي ایجنسي.

۳۱. پوښتنه: جنوبي وزیرستان څه وخت منځ ته راغی، څومره مساحت لري، کوم قومونه پکې میشته دي او د هیواد دکوم ولایت ولسوالۍ ورسره نښتي دي؟

خواب: جنوبي وزيرستان په ۱۸۹۵ م کال کې منځ ته راغی، ۶۶۲۰ کیلومتره مساحت لري، احمدزي، بيتني او وزير قومونه پکې ميشت دي او دپکتیکا ولايت د گيان، برمل، ورمه یی او تروی ولسوالیو سره ۳۲۱ کیلومتره گډه پوله لري.

۳۲. پوښتنه: شمالي وزيرستان څه وخت منځ ته راغی، څومره مساحت لري، کوم قومونه پکې ميشت دي او د هیواد دکوم ولايت ولسوالی ورسره نښتي دي؟

خواب: شمالي وزيرستان هم په ۱۸۹۵ م کال کې منځ ته راغی، ۴۷۰۷ کیلومتره مساحت لري، وزير، احمدزی، اتمانخيل او داوړ قومونه پکې ميشت دي او د خوست ولايت دگوربز او تنيو له ولسوالیو سره گډه پوله لري.

۳۳. پوښتنه: قبيله څه ته ويل کيږي؟

خواب : قبيله عربي کلمه ده چې جمع يې قبایل کېږي او مانا يې ده ډله يا گروپ؛ يعنې د پلرونو او نیکونو د سلسلې راتول شویو جوړښتونو او هډ بنديو ته قبيله ويل کېږي. په انگریزی کې ورته ټرایب (Tribe) چې د لاتین ژبې له Tribus څخه اخیستل شوي او په عربي کې ورته شجرة وايي او مانا يې ده ونه. او پښتو موزون اندول يې خيل يا ټبر دی.

۳۴. پوښتنه : دپښتنو قبيلوي سلسلې کومې دي ؟

خواب : د پښتنی خیلونو او ټبرونو اتنوگرافیک جوړښتونه (Ethnographic structures) او هډ بندي د یوې ونې د څانگو په څیر یې چې یوه څانگه له بلې شنه کېږي او بیا له هغې بله رازبرېږي او غزبرې بیا بله او بله. نو که رومی څانگه مور وي نو دوهمه څانگه لور ده، دریمه لمسی، څلورمه کړوسی، ده، پنځمه کواسی، ده، شپږمه کودی او اوومه پردی. ده دا سلسله

دوام مومي خو د قبيلې موډل ددغه ځنځير په اتمه کړۍ کې شلېږي. کټ مټ همدغه ځنځيري سلسله د قبيلوي ټولنې په اتنوگرافیکو جوړښتونو کې ژوندۍ ليدل کېږي.

۳۵. پوښتنه: قبيلوي سلسلې څه وخت منځ ته راغلې اوله څه شي سره تړاو لري؟

ځواب: قبيلوي سلسلې د انسان د هستيدنې له تاريخ سره يوځای منځ ته راغلې او د ټولنيزو جوړښتونو او هډ بنديو بهير هم پيل شوی دی. په دې اساس قبيله يا خيل يوه داسې مقوله ده چې له يو تاريخي (اقتصادي، اجتماعي) دوران سره اړه لري.

۳۶. پوښتنه: آیا له پښتنو قبيلو پرته نور قبایل هم شته؟

ځواب: د آسيا او افريقا په لويو وچو کې په گڼ شمير کې قبایل د ټولنيزو جوړښتونو په بڼه موجود دي. همداشان امريکايي هنديان او سور پوستان (American Indians) نن هم قبایلي ژوند لري په آستراليا او نوي زيلاند کې دا ډول قبایلي گروپونه او ټولنې د ابورجين (Aborigines) په نوم ياديږي او ژوند کوي.

۳۷. پوښتنه: پښتانه قبایل کوم دي؟

ځواب: د کنړ ولايت له ارنډو او اسعدآباد نه نيولي بيا د کندهار تر سپين بولدک پورې له دير او با جوړ نه نيولي بيا د کويټې تر چمن پورې د کرښې دواړه غاړو ته پښتانه قبایل چې په يوه گډ جغرافيايي چاپيريال کې استوگنه لري.

۳۸. پوښتنه: د ډيورنډ د فرضي کرښې دواړو غاړو ته پراته قبایل څه مناسبات لري؟

ځواب: هغوی د وينې، رگ، ژبې، کلتور، مذهب، روحياتو، رسم، رواج او عنعناتو په کلکو مزيو سره گڼدلي دي او گډ تاريخي افتخارات لري. د بيلگې په توگه: سالارزی، ماموند او مشواني د

کنړ، دیر او باجوړ په گډ سیمه ییز چاپیریال کې میشته دي. مومند او صافي په کنړ او مومند ایجنسي کې، مومند او شینواري په ننگرهار، مومند ایجنسي او خیبر ایجنسي کې گډ پراته دي. ځمکنی، منگل، ځدران، مقبل او ځاځي په پکتیا او کرم ایجنسي کې گډ پریوت لري. د خوست او شمالي وزیرستان گربز، سیدگی او وزیر (تیتي مداخیل) ټینگ وروړگلويز ترون لري. د پکتیکا او جنوبي وزیرستان وزیر، سیدگی سلیمانخیل او د وتاني د گډ ځمکنی چاپیریال خاوندان دي. همدا ډول د زابل، توبه کاکړي او ژوب کاکړ په واحد سیمه ییز قلمرو کې ژوند کوي. د کندهار، کویتي، چمن، گلستان او توبه اڅکزي- نورزی او اڅکزي یو تر بله وروڼه دي. همدا شان د نیمروز بلوچ د بلوچستان له بلوچو سره په وینه او رگ شریک دي.

۳۹. پوښتنه: دقبایلي سیمو نفوس اومساحت څومره دی ؟

ځواب: مجموعي نفوس یی تر شپږ ملیونه پورته اټکل کېږي او مساحت یی ۶۹۹۵۹ کېلومتره مربع دی. (په دي ارقامو کې یوازې قبایل راځي یعنی ښاري سیمې لکه جلال آباد، مرکزی خوست او د گردیز ښاري سیمې چې قبایلي کرکتر نلري نه دي شاملی).

۴۰. پوښتنه: په افغانستان باندي مشهور یرغلونه کوم دی؟

ځواب: په دي اړه په افغانستان باندي د یوناني سکندر یرغل (۳۳۰ ق. م) د عربو هجوم (۶۳۲ م.) د چنگیز چپاول (۱۲۳۰ م) چې د افغانانو د پیړیو مدنیت او ښارونه یی له خاورو سره برابر کړل. په افغانستان باندي د پرنګي استعمار درې ځلې یرغل (۱۸۳۹-۱۸۷۹ او ۱۹۱۹ کلونه)، کورنۍ جنگونه، د شوروي امپراطوري تجاوز (۱۹۷۹) د وروستیو درېو لسيزو کورنیو جگړو او بهرنۍ لاس وهنې چې لا تر اوسه دوام لري د یادونې وړ دي.

۴۱. پوښتنه: په افغانستان کې د آریایانو مدنیت څه وخت منځ ته راغلی دی؟

ځواب: تاریخ رانښيي چې آریایانو له میلاد نه ۲۵۰۰ کاله د مخه ټولنې ژوند پیل کړی دی او د آریایانو دوهم مدنیت د (۱۲۰۰ ق. م) په شا او خوا کې په بلخ کې پیل شوی دی. په دې دوره کې لومړی ځل د (یما) په نامه پاچا د بلخ تاریخي ښار آباد کړ او خلک یې په کرنه او مالدارۍ بوخت کړل. د ۶۳۰ ق. م په شا او خوا کې د زردشت آئین جاري شوی دی. نوموړی د واحد خدای په وحدانیت او بي ساري عظمت باندې قایل و او خلک یې د واحد خدای په لور وروبلل، کلیوالی او ښاري ژوند پراختیا ومونده د کار په وسایلو کې کېفې بدلون راغی، په کرنه کې په اصلاحاتو لاس پورې شو په هنر او ادبیاتو کې پرمختګونه وشول.

۴۲. پوښتنه: په شپاړسمه او اولسمه پېړۍ کې څو ډوله حکومتونه موجود وو؟

ځواب: دوه ډوله: ۱- سلطنتي، ۲- جمهوري.

۴۳. پوښتنه: په شلمه پېړۍ کې څو ډوله حکومتونه منځ ته راغلل؟

ځواب: ۱- اولسواک (دموکراتیک)، ۲- زورواک (استبدادي) ۳- تلوک (انحصاري).

۴۴. پوښتنه: دنړۍ لومړی پالمان کوم دی؟

ځواب: دنړۍ لومړی پارلمان په ۹۲۵ مېلادي کال کې د ایسلند په واره هېواد کې، چې د اروپا په شمال کې پروت دی جوړ شو او تر دې وروسته ډېر لرغونی پارلمان د انگلستان پارلمان دی چې په ۱۲۶۵ مېلادي کال کې جوړ شو.

۴۵. پوښتنه: آزاد قبایل څوک دی؟

ځواب: د ډیورنډ دهنې غاړې خلک چې په اوو ایجنسیو کې ژوند کوي.

۴۶. پوښتنه: د آزادو قبائیلو د اوو ایجینسیو نومونه واخلئ او کوم قومونه پکې میشت دي؟

ځواب: شمالي وزیرستان، جنوبي وزیرستان، کر مه ایجینسي، خیبر ایجینسي، مومند

ایجینسي، باجوړ ایجینسي او اورکزی ایجینسي؛

شمالي وزیرستان: احمدزی، وزیر، اتمانزی، داوړ.

جنوبي وزیرستان: مسعود، بتنی، احمدزي، داوړ.

کر مه ایجینسي: توری، حمزه خیل، موسی خیل، منگل، بنگش، مقیل.

خیبر ایجینسي: شینواری، افریدی، خوگا خیل، شیخ خیل، پیروخیل، مومند، اکاخیل، ظفرخیل، کوکې

خیل، ساپی، گجرخیل، کمرخیل او آدم خیل.

مومند ایجینسي: علیزي، ترکی، اتمرخیل، ساپی، شینواری، اتمانخیل او بنری.

باجوړ ایجینسي: لوی ماموند، واره ماموند، اتمانخیل، سالارزی.

اورکزی ایجینسي: برامک.

۴۷. پوښتنه: جرگه په څو ډوله ده او د څه لپاره داریږي؟

ځواب: جرگه په دری ډوله ده محلي یا کلیوالي، سیمیزه یا منطقوي او ملي جرگه د مشکلاتو د

حل لپاره داریږي.

۴۸. پوښتنه: آزاد قبائیل تعریف کړی او په کومو سیمو کې ژوند کوي؟

ځواب: آزاد قبائیل هغه چاته ویل کېږي چې خپل منځی اختلافات د دود او جرگو له لاری حل او فصل کوی نه د قانون او محکمې له لارې چې په هغوی کې دولتی ادارې نشته د ډیورنډ کرښې هغی خواته میشت دی او د اوو ایجنسیو خلک د آزادو قبائیلو له جملې څخه دي.

۴۹. پوښتنه: قبائیلی کارت کومو کسانو ته او د څه لپاره ورکول کېږي؟

ځواب: قبایلي کارت د اوو ایجنسو میشتو خلکو ته چې په پښتو خبری کوی د دوی د مشکلاتو د حل او پیژندگلوی په خاطر ورکول کېږي.

۵۰. پوښتنه: په کومه لویه جرگه کې لومړی اساسي قانون تصویب شوی دی؟

ځواب: په ۱۳۰۳ ش کال کې د افغانستان اساسي قانون د اساسي نظام نامی په نوم د غازی امان الله خان تر مشرۍ لانه دی د پغمان په لویه جرگه کې تصویب شو.

۵۱. پوښتنه: د سرحد او ډیورنډ کرښې ترمنځ توپیر څه شی دی او ډیورنډ کرښه څه وخت پر افغانانو وتپل شوه؟

ځواب: سرحد یوه منل شوی بین المللی کرښه ده او بین المللی اعتبار لري ډیورنډ کرښه بین المللی سرحد نه دی ځکه چې دا په ۱۸۹۳م کال کې د امیر عبدالرحمن خان په دوره کې په افغانانو وتپل شوه.

۵۲. پوښتنه: سرحد تعریف کړی او افغانستان د کومو هیوادونو سره پوله لري او د هر هیواد سره څومره اوږدوالی لري؟

ځواب: سرحد د هیوادونو تر منځ یو منل شوی کرښه ده چې بین المللی اعتبار لري او افغانستان د لاندې هیوادونو سره گډې پولې لري:

۱. تاجکستان ۱۳۶۰ کیلومتره ۲. ازبکستان ۱۴۶ کیلومتره ۳. ترکمنستان ۸۷۴ کیلومتره ۴. ایران ۹۲۶ کیلومتره ۵. پاکستان فرضي خط ۲۳۱۰ کیلومتره ۶. جمووکشمير ۱۰۲ کیلومتره ۷. چین سره د پامیرخط ۹۰ کیلومتره شمال شرق چین ۹۶ کیلومتره.

۵۳. پوښتنه: د ډیورنډ فرضي کرښه څو کیلومتره اوږدوالی لري څه وخت او د افغانستان پر کوم حاکم باندې ومنل شوه؟

ځواب: د ډیورنډ کرښه ۲۳۱۰ کیلومتره اوږدوالی لري او په ۱۸۹۳م کال کې په امیر عبدالرحمن باندې په زور وتپل شوه اود کابل په چهلستون کې پرې لاسلیک شوه ، انگرېزانو د دغه تړون د لاسلیکولو مقابل کې هر کال امیر ته یو میلیون او ۸۰۰ زره هندی روپۍ ورکولو ژمنه وکړه.

۵۴. پوښتنه: په ۱۳۰۳ ه ش کال کې په کوم ځای کې د چاپه مشرئ جرگه وشوه اوڅه موخې یې درلودې؟

ځواب : په ۱۳۰۳ ه ش کال کې په پغمان کې د اساسي نظامنامې د تصویب په خاطر دغازي امان الله خان ترمشرئ لاندې جرگه جوړه شوه. چې په ۱۳۰۱ ه ش کال کې په جلال آباد کې دیوې جرگې په ترڅ کې پرې بحث شوی ؤ.

۵۵. پوښتنه: په ۱۳۰۷ ه ش کال کې دکابل په پغمان کې دامان الله خان ترمشرئ لاندې لویه جرگه دڅه لپاره جوړه شوه؟

ځواب: دا جرگه دامان الله خان ترمشرئ لاندې جوړه شوه چې له ۱۵۰ غړو د ملي شورا جوړېدل، د عسکري خدمت اجباري کېدل او د حجاب ليرې کول يې موخې وې.

۵۶. پوښتنه: په ۱۳۴۳ هـ ش کال کې دمحمدظاهر شاه په وخت کې لويه جرگه دڅه لپاره جوړه شوه؟

ځواب: د ديموکراتيک گوند اساسي قانون يې تصويب کړ او شاه د اصلاحاتو په راوړلو سره ترونه او تره زامن عملاً له واکه لرې کړل، ځکه چې په هغه وخت کې مهم دولتي پوستونه او رښتيني قدرت د هغوی په لاس کې و. د اساسي قانون د مصوبې له مخې دغه لويه جرگه کې، په حکومتي ادارو او سياسي برخو کې د شاهي کورنۍ قدرت منع او پر ځای د وزيرانو ټاکل پارلمان ته پرېښودل شول. د قواو بېلتون، د رسنيو ازادې، د سياسي ډلو او د حقونو برابري په دغه قانون کې ځای پر ځای شوي وو.

۵۷. پوښتنه: اضطراري لويه جرگه په کوم کال او دڅه لپاره جوړه شوه؟

ځواب: دا جرگه په ۱۳۸۱ هـ ش کال کې په کابل کې جوړه شوه چې مشرېې اسماعيل قاسمياریو او ۱۵۱۵ تنو پکې گډون درلود او حامدکرزی پکې دلنډمهاله حکومت مشروټاکل شو، دغه لويه جرگه د بن جلسو د تصميم پر اساس د ۲۰۰۱ ميلادي کال په سپټمبر مياشت کې د ملگرو ملتونو تر نظر لاندې تر سره شوه او پایله يې دا شوه چې په افغانستان کې موقت دولت رامنځ ته شو، لويه اضطراري جرگه د لومړي ځل لپاره د يوولس سلنه مېرمنو د گډون شاهدده هم وه چې رايه يې وکاروله.

۵۸. پوښتنه : د حامد کرزي د حکومت پرمهال په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې لویه جرگه دڅه لپاره جوړه

شوه ؟

ځواب : د لویه جرگه چې اتم اساسي قانون پکې تصویب شو، ۵۰۰ تنه غړي یې درلودل، مشرې یې صبغت الله مجددي کوله دغه جرگه هم د بن جلسو د مصوبې له مخې د ۲۰۰۱ کال په سپتامبر میاشت کې تر شوه او د اساسي قانون مسوده جوړه شوه. دا قانون د افغانستان د ښو قوانینو له ډلې څخه شمیرل کېږي.

۵۹. پوښتنه : د حامد کرزي د حکومت پرمهال د سولې مشورتي لویه جرگه دڅه شی لپاره جوړه

شوه ؟

ځواب : دا جرگه چې د سولې د مشورتي جرگې په نامه یادېږي د غبرگولي ۱۳۸۹ هـ ش - جون ۲۰۱۰ ز- کابل کې جوړه شوه ۱۶۰۰ غړي یې درلودل او مشرېې برهان الدین رباني ؤ او د حامد کرزي د حکومت د سولې پروگرام پکې تائید شوکه څه هم یو شمېر منتقدینو د ښاغلي کرزي له لوري دغه جرگه فرمایشي او غیر قانوني یاده کړه، خو کرزي د هغوی وړاندیزونه ومنل او عملي یې کړل، ښاغلی کرزي د دغو وړاندیزونو په لړ کې گڼ طالب بندیان خوشي کړل او د برهان الدین رباني په مشرۍ یې د سولې عالي شورا جوړه کړه.

۶۰. پوښتنه : د حامد کرزي د حکومت پرمهال دریمه مشورتي جرگه دڅه شي لپاره جوړه شوه ؟

ځواب : دغه جرگه چې په ۲۵ لړم، ۱۳۹۰ هـ ش (۲۰۱۰ ز) - کال کې د صبغت الله مجددي تر مشرۍ لاندې تر ۲۰۰۰ تنو ډیرو گډونوالو په گډون سره په کابل کې له امریکا سره د امنیتي تړون لاسلیکولو په اړه جوړه شوه، دې دودیزې مشورتي لویې جرگې د ۷۶ مادو په یوه پرېکړه لیک کې د افغانستان او امریکا ترمنځ د ستراتیژیک تړون ملاتړ وکړ. او د حامد کرزي لخوا ونه منل شو.

۶۱. پوښتنه: لويه جرگه کومې جرگې ته ويل کيږي؟

ځواب : لويه جرگه هغه جرگې ته وايي چې د هيواد خپلواکې، ملي حاکميت، ځمکنی بشپړتيا او سترومصلحتونو پوری مربوطو چارو په باب تصميم نيول او د هيواد د ملي گټو په خاطر جوړيږي. لويه جرگه کې د ملي شورا غړي اود ولايتي شوراگانو رئيسان ، وزيران د سترې محکمې رئيس او غړي او لوی څارنوال کولی شی چې د لويې جرگې په غونډو کې له دی پرته چې د رايې ورکولو حق ولري گډون وکړي.

۶۲. پوښتنه: خيبر ايجينسي د هيواد د کومو ولايتونو سره نښلیدلې ده؟

ځواب : د ننگرهار ولايت سره.

۶۳. پوښتنه: محلياکليوالي، منطقوي ياسيميزې او ملي جرگې کومې جرگې دي؟

ځواب : محلي ياکليوالي جرگې: هغه جرگې دی چې د کليو او بانډو کې د هرکلي يابانډې د کلتور او رواجونو تر فرهنگ لاندې دايږيږي .

منطقوي ياسيميزې جرگې: د هيواد ملي، سياسي او اجتماعي مسايلو د حل او فصل لپاره ديوي سيمې يامنطقې په سطحه دايږيږي او په ملي مسايلو کې مهم رول نشي لوبولی.

ملي جرگې: د هيواد ملي، سياسي او اجتماعي مسايلو د حل او فصل لپاره دايږيږي اوپايلې يې د يوه نسل څخه بل نسل ته پاتې کيږي.

۶۴. پوښتنه: آزاد قبائيل څو ايجينسي دي او د هيواد د کومو ولايتونو سره نښلیدلی دی ؟

ځواب: آزاد قبائيل اوه ايجينسي لري چې د هغوی له جملې څخه :

د باجوړ ایجینسي: د نورستان، بدخشان او کنړ ولایتونو سره نښلیدلی ده؛

مومند ایجینسي: د کنړ او ننگرهار ولایتونو سره نښلیدلی ده؛

خیبر ایجینسي: د ننگرهار ولایت سره؛

کرمه ایجینسي: د لوگر، پکتیا او پکتیکا ولایتونو سره؛

شمالي وزیرستان: د خوست او پکتیکا سره؛

اوجنوبي وزیرستان: د پکتیکا سره نښلیدلی دی؛

۶۵. پوښتنه: د کندهار لویه اوتاریخي جرگه په کوم کال او په کوم ځای کې د څه شی لپاره

دایره شوه؟

ځواب: د کندهار لویه جرگه په ۱۱۲۶ هـ ش مطابق د ۱۷۴۷ م کال کې د نادر افشار له وژنی

وروسته د کندهار دشیرسرخ بابا په زیارت کې د نادراباد په پوځي کلا کې دایره شوه چې دغه

جرگې ۹ ورځې دوام وکړ او په پای کې د خلکو استازو له زیاتو خبرو اترو وروسته احمدشاه بابا

ابدالی د افغانستان د پاچا په توگه وټاکل شو.

۶۶. پوښتنه: د دویمې نړیوالې جگړې پرمهال په افغانستان کې لویه جرگه په کوم کال اود کوم

شاه په وخت کې او د څه لپاره دایره شوه؟

ځواب: په دویمه نړیواله جگړه کې لویه جرگه د محمد ظاهر شاه په وخت کې په ۱۳۲۰ هـ ش -

مطابق د ۱۹۴۱م کې جوړه شوه او دوې ورځې یې دوام وکړ، ۸۰۰ تنو پکې برخه اخیستې وه

او افغانستان خپله بی طرفي اعلان کړه، ددې جرگې مشري دا علیحضرت محمد ظاهرشاه تره او

دوخت صدراعظم محمد هاشم خان په غاړه درلوده.

۶۷. پوښتنه: په ۱۳۰۹ ش کال چې د نادر خان دسلطنت په دوران کې لویه جرگه دایره شوی وه

شمیر یې څو کسانوته رسیده او په کومو موضوعاتو باندې موافقه وشوه؟

ځواب: په دې جرگه کې (۳۰۱) تنو گډون کړی وو چې په دې جرگه کې د ملي شورا د ټاکنو

لایحه د وکېلانو شمیر او د هغوی د کار دڅرنگوالي، د بیرغ رنگ او یو لړ نور مسایل تر بحث

لاندې ونيول شول.

۶۸. پوښتنه: د کندوز ولایت سرحدی ولسوالیو نومونه واخلئ او کوم قومونه پکې اوسېږي؟

ځواب: دشت ارچې، امام صاحب، قلعه ذال، چهار دره او علی آباد.

میشتم قومونه یې: ازبک، ترکمن، تاجک، سلیمان خیل، احمدزی، خروټی، ناصراوشینواری دي.

۶۹. پوښتنه: شخړه (منازعه) څه ته وایې تعریف یې کړی او په کومو لارو حل کېږي؟

ځواب: هر هغه خپلمنځی اختلافات چې په تاوتریخوالی او نښتو بدل شی شخړه ورته ویل

کېږي، شخړه د جرگو، مرکو او علماوو، مشرانو، متنفذینو او روحانینو په وسیله حل کېدای شي.

۷۰. پوښتنه: بیړنۍ لویه جرگه په کومو حالاتوکې دایرېږي؟

ځواب: کله بهرنی یرغل او تېری، کله کورنۍ شخړې او جنګونه، کله د قدرت تشه او کله د

قانون جوړولو او د نړیوالو او ملي پېښو په وړاندې د تصمیم نیولو له مخې لویه جرگه راغوښتل

کېږي.

۷۱. پوښتنه: متنفذين کومو کسانو ته ويل کيږي او په قومونو کې څه حيثيت لري؟

ځواب: متنفذين هغه کسانو ته ويل کيږي چې په قومونو او ولسونو کې ښه نفوذ او اعتبار ولري چې په خلکو کې منل شوی کسان وي.

۷۲. پوښتنه: د ډيورنډ فرضي کرښې اوږدوالی څو کیلومتره ده او د کوم ځای څخه پيل او چېرته ختمیږي؟

ځواب: ډيورنډ فرضي کرښه (۲۳۱۰) کیلومتره اوږدوالی لري د چترال څخه شروع د ملک سياه تر غره پوری رسیدلی ده.

۷۳. پوښتنه: د قومي مشردنده څه شی ده؟

ځواب: د خلکو تر منځ د شخړو او جنجالونو له منځه وړل، د خلکو ستونزی دولتی مقاماتو ته رسول، د خلکو تر منځ تاوتریخوالی د تفاهم، توافق او مهارت له لاری په دوستی او سازش سره بدلول.

۷۴. پوښتنه: علماء او روحانیون په جرگه کې څه رول لري؟

ځواب: څرنگه چې زموږ هیواد ټول وگړي مسلمان دی په دین، مذهب او عقیده کلک ولاړ دی نود علماء او روحانیونو په خبر ډیر باور لري نو ځکه په جرگو کې د دوی گډون ډیر مهم دی .

۷۵. پوښتنه: آزاد قبائل څه وخت او څنگه رامنځ ته شول؟

ځواب: آزاد قبایل په ۱۸۸۵ م کال کې منځ ته راغلل....

۷۶. پوښتنه: خان عبدالغفار خان څوک او په کوم کال کې پیدا شوی دی؟

ځواب: خان عبدالغفار خان د عدم تشدد مفکورې بنسټگر د بهرام خان زوی چې په ۱۸۹۰ م کال کې د مرکزي پښتونستان (پېښور) د هشنغر سیمې د اتمانزو په کلي کې زیږیدلی دی او تر ۱۹۸۸ م کال پورې یې ژوند کړی دی. خان عبدالغفار خان ته په ۱۹۱۹ م کال کې دیوې لویې غونډې په ترڅ کې د پاچا خان لقب ورکړل شو او دیوه ملي مشر او رهبر په توګه ومنل شو. خان عبدالغفار خان د ترنکو د حاجی فضل واحد تارن کاکړ په مرسته یې د استعمار پر ضد د افغانانو په وینښلو کې ډیرې هلې ځلې کړې دي او په ۱۹۲۰ م کال کې یې کابل ته هجرت وکړ او د بیرته تګ په وخت کې یې د انجمن اصلاح الافغانه ټولنه جوړه کړه، نوموړی ته په ۱۹۲۶ م کال کې د پښتونستان د خلکو لخوا دیوې شانداره غونډې په ترڅ کې د فخر افغان لقب هم ورکړ شو او په ۱۹۲۹ م کال کې یې د خدایي خدمتګار حزب جوړ کړ او د پښتونستان مجله یې چاپ کړه، او د هند نوموتې سیاستوال مهماتا گاندي سره یو ځای یې د انګریزانو په ضد مبارزه پیل کړه، نوموړي د پښتونستان د خپلواکۍ لپاره بې شمیره مبارزې کړې دي چې څو څو ځله د پرنګیانو لخوا جیلونوته اچول شوی او خوشي شوی دی (۳۹ کاله یې په بنديخانوکې تیر کړي دي). کله چې په ۱۹۴۷ م کال کې پاکستان منځ ته راغی داسې پوښتنه ترې وشوه چې هندوستان غواړي که پاکستان؟ دهغه ځواب دا و چې دیوې غلامۍ نه بلې غلامۍ ته تګ مرګ دی، نه پاکستان غواړو نه هندوستان مونږ پښتونستان غواړو.

۷۷. پوښتنه: د پښتون ژغورنې غورځنګ چیرته اوڅنګه منځ ته راغی؟

ځواب: د پښتون ژغورنې غورځنګ د ۲۰۱۸ میلادي کال د فبروري په لومړۍ نیټه له ډیره اسماعیل خان څخه پیل او په شراني، بروب، کلاسیف الله، مسلم باغ او کویټه کې د لویو لویو غونډو څخه وروسته د منظور احمد پښتین په مشرۍ منځ ته راغی. د دې غورځنګ لویې غوښتنې دا وې چې:

✓ دنقيب الله مسيد وژونكي بايد ونيول شي او په خپله سزا ورسپري.

✓ په وزيرستان كې دخښ شويو ماینونو پاكول.

✓ دتری تم شويو پښتنو راخوشي كول.

✓ دپښتنو نه خورول.

✓ دپښتنو پروړاندې دې عداليتيو له منځه وړل.

۷۸. پوښتنه: دپښتون ژغورنې غورځنگ د لومړنيو شهيدانو نمونه كوم دي؟

خواب: نقيب الله مسيد، ارمان لوني، طاهر خان داوړ اوداسې نور...

پوښتنه: دپښتون ژغورنې غورځنگ د لومړي مبارزې ښځې كومې دي؟

خواب: آيينه درخاني، گلالي خان، زيبا وزيرې....

۷۹. پوښتنه: منظور احمد پښتین څوك دی؟

خواب: منظور احمد پښتین د عبدالودود مسيد زوی دی چې په ۱۹۹۲م كال كې د جنوبي

وزيرستان دمولاخان په سراي كې په يوه غريبه او عزتمنده كورنۍ كې زيږيدلی دی، لومړنۍ

زده كړې يې دخپل پلارڅخه وكړې چې دښوونكي دنده يې درلوده او دښوونځۍ دوره يې دخپل

كلي په ښوونځۍ كې بشپړه كړه او ترهغې وروسته يې د ديره اسماعيل خان دگومل پوهنتون

څخه د څارويو د طب سند ترلاسه كړ، خوداچې په قبایلي سيمو كې پر پښتنو دپاكستاني پوځ

ظلمونه يې ليدلي اوگاللي نو دا يې خپله دنده وبلله چې له دې بې رحمانه ظلمونو څخه به

دخلاصون لپاره مبارزه كوي.

۸۰. پوښتنه: فتا یعنی څه ؟

ځواب : فاطهغه قبيلوي فدرالي منطقه ای قوانین دی چې دانگریزانو لخوا جوړشوی دی او آزاد قبایل یې په خپلوسیمو کې د عامه نظم لپاره تطبیقوي.

۸۱. پوښتنه: قبایل څوایجینسي دي نومونه یې واخلي ، د سوې او ایجنسی تر منځ توپیرڅه دی

واضح یې کړئ ؟

ځواب : قبایل اوه ایجنسی دي : خیبر ایجنسي ، شمالي وزیرستان ، سویلي وزیرستان ، کرمه

ایجنسي ، باجوړ ایجنسي ، مومند ایجنسي او اورکزي اجنسي ؛

د سوې او ایجنسی تر منځ فرق دا دی: چې په سوبه کې د پاکستان نافذه قوانین پلې کېږي او

په ایجنسو کې د فاتا قانون چې د قبیلوي فدرالي منطقوي قانون په معنی سره دی او د انگریزانو

له خوا توشیح شوی دی پلي کېږي

۸۲. پوښتنه : په اورکزيو ایجنسی کې کوم قومونه میشت دي نومونه یې واخلي ؟

ځواب: برآمد خیل ، مشتي ، شیخان ، علي خیل ، ملي خیل ، مموزئي ، آخیل ، روپیه خیل او

فیروز خیل قومونه میشت دي.

۸۳. پوښتنه : په شمالي پښتون خوا او جنوبي پښتونخوا کې کوم قومونه میشت دي نومونه یې

واخلي ؟

ځواب: په شمالي پښتونخوا کې د یوسفزي ، خلیل ، مومند ، اوختک قومونه میشت دي .

او په جنوبي پښتونخوا کې د کاکړ ، اڅکزي ، نورزي او بلوڅو قومونه میشت دی .

۸۴. پوښتنه : د سر حدونو او قبائیلو چارو وزارت موخې څه شی دی و یې لیکئ ؟

ځواب: ملي یو والی ، د سرحدونو ساتنه ، ټولنیز عدالت او متوازنه پرمختیا.

۸۵. پوښتنه : آزاد قبائیل تعریف کړئ ؟

ځواب: آزاد قبائیل هغه چا ته ویل کېږي چې د ډیورنډ کرښې هغه خوا ته میشت دي ، خپل منځې ستونزې د جرگو او مرکو له لارې هواروي ، دولتي محکمې او د دولت اداري هلته شتون نه لري .

۸۶. پوښتنه : په کرمه ایجنسی کې کوم قومونه میشت دي نومونه یې واخلي ؟

ځواب: په کرمه ایجنسی کې : توری ، حمزه خیل ، موسی خیل ، منگل ، بنگش او مقبل قومونه میشت دي .

۸۷. پوښتنه: جرگه تعریف کړئ ؟

ځواب: جرگه د ولس هغه اراده ده چې په بحرانی حالاتو کې د شخړو او ستوزو د حل په موخه دایرېږي او تر اوسه د یوه رسمي او ملي دود له مخې په هیواد کې پاتې ده .

۸۸. پوښتنه : د سبها او سمې جرگې د اوسنیو کومو جرگو په بڼه وې ، د جرگې نوم یې کله واخیستو او جرگه د کومې ژبې کلیمه ده ؟

ځواب: د سبها او سمې جرگې د آریایانو لومړنۍ جرگې وې چې د یما پادشاه په وخت کې د ستونزو د حل په خاطر جوړې شوي وې په ویدي متونو کې د آریایانو د ډیر واک لرونکي جرگه سبها او دوهم مقام لرونکي جرگه سمې په نوم یاده شوي ، سبها چې د ویدي په سرودونو کې یې یادونه شوي ده د اوسنۍ ولسي جرگې صلاحیتونه او سمې بیا د مشرانو د جرگې دندې درلودې ، او د جرگې کلیمه د ترکی ژبې څخه اخیستل شوي ده او د سلطان محمود غزنوي په وخت کې یې د جرگې نوم غوره کړو .

۸۹. پوښتنه : د جرگې او مرکې تر منځ فرق څه شی دی ؟

ځواب: مرکه مشورتی بڼه لري معمولاً واړه مسائل پکې حل او فصل کيږي او په ملي مسایلو کې مهم رول نه شي لوبولی او جرگه د هیواد ملي، سیا سي او ټولنيز مسایل حل او فصل کوي او له یو نسل څخه بل نسل ته پاتي کېدای شي.

۹۰. پوښتنه: نرخ تعریف کړئ او کوم نرخونه ډیر مروج دي؟

ځواب: نرخ د معنی له مخې له قیمت څخه اخیستل شوی، او د سپینو ځدرانو څخه یې سرچینه اخیستی ده، د نرخ تعریف: نرخ هغه منلی حقیقت دي چې د قومي جرگو په ذریعه منځ ته راغلی او هیڅوک ور څخه سترگي نه شي پټولی. د کومې خاصي موضوع په اړه چې نرخیان کومه فیصله و کړي او دغه فیصله په خپل ذات کې نوي او ځانگړي فیصله وي نو دې ته ځلی او نرخ وایي، او بیا چې تر دي ورسته دغه شان موضوعات پېښیږي نو د هماغه پخواني ځلی او نرخ له مخي پرې چلند کيږي. او مروج نرخونه په افغانستان کې د لويي پکتیا دي، چې د ځدرانو، منگلو او احمدزیو نرخونه یې ډیر مروج دي.

۹۱. پوښتنه: د دندې بنسټیزه موخه مو څه ده و یې لیکئ؟

ځواب: دلته تاسو کولای شئ د دندې دلایحې مطابق خپل اهداف ولیکئ.

۹۲. پوښتنه: په کرمه ایجنسی کې کوم قومونه میشت دي نومونه یې واخلي؟

ځواب: په کرمه ایجنسی کې توری، حمزه خیل، موسی خیل، منگل، بنگش او مقبل قومونه میشت دي.

۹۳. پوښتنه: الحاج میرزا علي خان (فقیرایي) څوک ؤ؟

ځواب: الحاج میرزا علی خان چې په ایپي مشهور وو د ارسلان زوی او د محمد باز لمسی د زیریدو کره نیټه یې معلومه نه ده او د ۱۸۹۲-۱۸۹۷ کلونو تر منځ په شمالي وزیرستان کې

زیریدلی دی او په دیني علومو کې یې زدکړې کړې دي او د انگلیس په وړاندې یې په علني مبارزه پیل و کړ لومړی یې د خپل وطن او او بیا یې د هندوستان د آزادی لپاره خپل مجاهدت شروع کړ، د شاه امان الله خان په وړاندې د اغتشاشاتو د مخ نیوي په خاطر تر پکتیا راغی خو؛ د ناروغی له کبله بیرته ستون شو، وروسته له هغه یې د کوزې پښتونخوا د نورو مبارزینو مشرانو سره انگریزان په میرانشاه، وانه او باجوړ کې ډیر ستړي کړل انگریزانو د کاذب سیاست له مخې د سولي لاره خپله کړه او هغه هندوه چې په ۱۹۳۶ زکال کې چې (چند بی بی) نومیده د یومسلمان ښونکي سره واده و کړ او مسلماننه شوه نو د وخت محکمي د انگریزانو په مټ اسلام دا بی بی هندوانو ته تسلیم کړه همدا وو چې د خټکو، مروتو، مسعودو او وزیرو احساسات را و پاریدل او د ایپی فقیر تر مشري لاندې یې په مبارزه شروع و کړه نو؛ انگریزانو د ټول قوت په استعمال سره کوشن و کړ چې فقیر ایپی ونیسي خو و نه توانیدل، په ۱۹۴۱ کال کې د هند د کانگریس پخواني رئیس سوبهاس چندارا بوس جرمنی ته طرحه وړاندې کړه تر څو جرمني خپل روزونکي او د تبلیغاتو په برخه کې له فقیر ایپی سره مرسته و کړي موسلیني هم د فقیر ایپی سره د اړیکو اعلان وکړ چې ایتالیا له ایپی فقیر سره اړیکي ټینګې کړي ایتالیا او جرمني له فقیر ایپی سره مالي مرستې شروع کړي ۱۹۴۱ د جون په میاشت کې یې ۳۰۰ زره افغانی ور کړي او د مارچ په میاشت کې یې ۳۰۰ زره هندي کلداری د دوه ایتالیانو په لاس ور کړي د وزیر هاشم خان ځانګړي ډاکټر او د جرمني کورټ بریکمن یې د اړیکو مسول وه وروسته د ده هڅی ځکه ناکامي شوي چې د ایپی فقیر په آدرس به هر چا د پیسو غوښتنه کوله، د فقیر ایپی او پاچا خان مبارزه د یو هدف لپاره وه ایپی فقیر د ټوپک په زور مبارزه کوله او پاچا خان د قلم په زور د خپلواکۍ په لټه کې وو په ۱۹۴۷ کال کې کله چې د انگریزانو میراثي حکومت پاکستان ته وسپارل شوو نو؛ فقیر ایپی د پښتونستان اعلان و کړ، او خپله ولسمشر- شوو، خو د پاکستان

لاسپوڅي حکومت په ۱۹۴۸ کال کې په فقير ايپي باندي هوايي بريدونه کول خو د ژوند تر اخره تسليم نه شوو ايپي فقير په ۱۹۶۰ کال کي و مړ.

۹۴. پوښتنه : د بنو د لويي جرگې په هکله څه پريکړه و شوه ، او د جلال آباد د هده لويه تاريخي جرگه څه وخت اود څه شی لپاره جوړه شوه ؟

ځواب: په ۱۹۴۷ز کال د جون په ۲۱ نيټه په بنو کي لويه جرگه جوړه شوه ، په دغه لويه جرگه کي د پښتنو د برخليک په اړه څرگنده پريکړه و شوه . پښتنو د خپل آزاد حکومت فيصله و کړه پښتانه نه پاکستان غواړي او نه هندوستان ، په دي جرگه کې د پښتنو سياسونو ، ځوانانو او قومي مشرانو گډون در لود او د خان اميرخان د صدارت لاندي و شوه خان پا چا خان هم په دي جرگه کي موجود وو او دا فيصله يي و کړه چې په دي ملک کې کې دې د ټولو پښتنو يو آزاد حکومت جوړ شي ، چې د هغي بنسټ به په اسلامي اصولو او جمهوريت مساوات او ولسي انصاف باندي ولاړ وي ، او دا جرگه له هر پښتون نه غوښتنه کوي چې په يو واحد مرکز باندي را ټول شي او دبل چا اقتدار ته سر تپت نه کړي.

د جلال آباد د هده لويه جرگه د شاه امان الله خان په غوښتنه د مير زمان خان کونړي په مرسته ، او د جرگې مشري د محمد نادرخان په غاړه وه د جنوري په ۳۱ په ۱۹۲۰ز کال کي جوړه شوه ، په جرگه کې د کنړ ، جلال آباد ، لغمان او د سرحد د دواړو خواوو مشرانو ، مشايخو ، علماوو او متنفذينو پکي گډون درلود ، د جرگې هدف ، د ډيورنډ د واړو خواوو قبائيلو او قومونو ترمنځ يو والی ، د آزادی څخه دفاع او د هيواد د آبادول وو ، تر ټولو مهمه دا چې انگریزانو ته اخطار ورکړل شوو تر څو په هيواد او د ډيورنډ د کرښي دواړو خواوو کي د مداخلی نه لاس په سر شي کنه د قومونو او قبائيلو له سخت غبرگون سره به مخ شي.

۹۵. پوښتنه : د سوات پاچاهي کله جوړه شوه او کله له منځه لاړه او پاچاهان يي څوک وو ؟

ځواب: د تاريخ په اوږدو کي سوات د گندهارا يو مهم ټاټوبی بلل شوی ، ريگويدا کتاب سوات د سواستو په نامه ياد کړی ، د وخت په تيريدو سره دغه نوم په ادهيانه چې د (گلونو د ښار) په معنی ده ياد شوی او د معلوماتو له مخي د سوات لمړنی پاچا ملکه بازيره ده ۱۸۸۵ شا اوخوا کي د سرتور فقير تر مشرئ لاندي يو خونړی جنگ و شوو ، له دي وروسته د سوات پاچا سيد عبدالجبارشاه و ټاکل شوو انگریزانو د وخت د ملایانو په استفاده په سيد عبدالجبارشاه باندي د کفر فتوی ورکړه او خلک د ده په ضد را و پاريدل همدا وو چې سيد عبدالجبار شاه پاچاهي پرېښوده ، له ده وروسته ميا عبدالودود په ټول سوات کې و گر ځيدو پاچاهي يي جوړه کړه او له ده وروسته د ده زوی مياگل جهانزيب د سوات پاچا شوو په ۱۹۶۹ ز کال کي انگریزان په دي و توانيدل چې سوات د پاکستان سره يو ځای کړي.

۹۶. پوښتنه : د جنوب له خوا د خپلواکۍ جگړه په کوم کال کې و شوه او افغان ځواکونو تر کومه ځايه پر مخ لاړل، او د چترال د جبهی قومندان څوک وو او دې جگړي څومره دوام و کړ او پایله يي څه وه ؟

ځواب : د جنوب له خوا د خپلواکۍ جگړه په ۱۹۱۹ کال کي د می په ۲۶ د محمد نادرخان تر مشرئ لاندي د لسو زرو ملي لښکر سره چې د خوست قومونه وزير ، ځاکی ، منگل ، توتاخیل ، احمدزي خروټی او د لويي پکتيا نور قومونه هم ور سره ملگري وو په ناڅاپي توگه شروع شوه افغان ملي ځواک د ټل تر قلعي پوري و رسيدل او د ټل په قلعه يي د افغانستان بيرغ ورپولو د لاري په اوږدو کي ببرک خان ځدران په شهادت و رسيدو او په ۲۸ د می د انگليس هوايي ځواکونو په بماری شروع و کړه چې په دي بمبارئ کي احمد جان خان هم شهيد شوو خو افغان ملي ځواک خپلهمت له لاسه ور نه کړاود دشمن تغذيه خونی ، د تيلو زخيرو او د ريل سټيشن

يې تر اور لاندي و نیول ، او انگریزانو ته یې ډیر مالی او ځاني زیان و رسولو انگریزانو د تسلیمی بیرغ پورته کړ خو؛ افغان ملي ځواک د کوهات ، پېښور او نور مخ ته تگ په تکل کي وو خو دا سي و نه شول، مرکزی حکومت پرته له کومې صلاح او مشورې خپلو ځواکونو ته د تخليبي امر و کړو .

د چترال د جبهې قومندان میرزمان خان وو ، جگړه د ۱۹۱۹ د جون د ۲۳ څخه شروع اود ۱۹۱۹ د اگسټ تر ۸ نيتی پوري يې دوام وکړ او پایله يې دا وه چي انگریزانو ته د چترال په جبهه کي ډیر مالی او ځاني زیانونه ورسیدل او ۱۹۱۹ د اگسټ په ۸ انگریزان دی ته اړ شول تر څو مرکزی حکومت ته د سولی وړاندیز و کړي مرکزی حکومت هم د خپلو فوځونو ته د جنگ نه د لاس په سر کېدو امر و کړو، خو د ۱۹۲۲ ز کال د جنوري تر ۱۷ نيتی پوری د ارنوی او دوکلام منطقي د افغان ځواکونو تر تصرف لاندي وي.

۹۷. پوښتنه: دسرحدونو اوقبایلوچارو وزارت څومجلې اوجریدې لري نومونه يې واخلي؟

ځواب: دری مجلې لري: جرگه، هموطن اوجانب.

دری جریدې لري: جریده تارا، گوراش او یولدوز.

۹۸. پوښتنه: دسرحدونو اوقبایلوچارو وزارت نشریې په لنډه توگه معرفي کړئ؟

ځواب: مجله جرگه: این مجله به حیث اولین ارگان نشراتی وزارت در سال ۱۳۶۱ هـ ش تاسیس و فعلاً در ۱۰۰ صفحه به تیراژ ۳۰۰۰ نسخه به خاطر آگاهی مردم از اهداف دولت و به طور خاص برای مردم قبایل و ساختارهای سیاسی مدنی که از فکر ملی مشترک مردم افغانستان و جغرافیای تاریخی حمایت می نماید، به شکل دوماهنامه به نشر میرسد.

مجله جانبی: این مجله از سال ۱۳۷۰ هـ ش به این طرف به زبانهای، نورستانی، دری و پشتو به تیراژ ۱۰۰۰ نسخه در ۱۰۰ صفحه بر علاوه انعکاس فعالیت های دولت و وزارت، مقالات حقیقاتی در مورد نورستان باستانی به نشر میرساند، که در دو ماه یکبار چاپ میشود.

مجله هموطن: مجله هموطن ارگان نشراتی وزارت امور سرحدات و قبایل به دیزاین خوب و رنگه به ۹ زبان محلی و رسمی دولت پشتو، دری، ازبکی، ترکمنی، بلوچی، پشه یی، نورستانی، گواری، گجری و پامیری به تیراژ ۲۰۰۰ نسخه به صورت رنگه در ۱۰۰ صفحه مسایل علمی، ادبی، فرهنگی، سیاسی و آموزشی را به خاطر روشن ساختن اذهان هموطنان ما به نشر میرسد.

جریده تارا: این جریده در سال ۱۳۷۰ تاسیس و درجوکات وزارت امور سرحدات و قبایل جهت غنامندی فرهنگی قوم پشه ئی به تیراژ ۵۰۰ نسخه در یک ماه اقبال چاپ می یابد.

جریده گوراش: که در سال ۱۳۵۷ هـ ش به نشرات آغاز نمود در شهر زیبای شبرغان ولایت جوزجان تحت نظر واحد اداری دومی وزارت به زبان ازبکی و دری غرض خدمت به زبان و فرهنگ مردم و تأمین وحدت ملی بر طبق پالیسی های نشراتی دولت ج.ا.ا به تیراژ ۱۰۰۰ نسخه به صورت ماهنامه نشرات مینماید.

۹۹. **پوښتنه:** د سرحدونو اوقبايلوچارو وزارت څوليسې اوانستيتيوتونه لري؟

ځواب: د سرحدونو اوقبايلوچارو وزارت پنځه لیسې لري چې نومونه یې دادی: رحمان بابا، خوشحال خان، پیرمحمد کاکړچې دادری وارې لیسې په کابل کې موقعیت لري. همدارنگه په کندهار ولایت کې د عبدالله خان اڅکزي په نوم یوه لیسې لري او په ننگرهار کې د پښتونستان په نوم یوه لیسې لري او همدارنگه یوه لیسې په خوست کې د قبایلو په نوم هم یوه لیسې لري. په

همدې ترتيب د سرحدونو اوقبايلو چارو وزارت د بايزيد روښان په نوم په کابل کې يو کثيرالرشتوي انستيتيوت هم لري.

۱۰۰. پوښتنه: د سرحدونو اوقبايلو چارو وزارت تاريخچه په لنډه توگه بيان کړئ؟

خواب:

- در سال ۱۳۰۰ هـ ش مطابق به ۱۹۲۱ ميلادی يک شعبه ويژه در چارچوب دولت شاهي زمان شاه امان الله خان ايجاد گرديد که از امور قبایلي و مرزی رسیده گي مینمود. مشابه چنین شعبه در زمان امير شير علی خان و عبدالرحمن خان نیز وجود داشت. این شعبه در سال ۱۳۰۹ هـ ش در زمان سلطنت اعلیحضرت شهيد محمد نادر خان در چوکات وزارت حربيه به ریاست قبایل ارتقاء نموده بود.
- در سال ۱۳۲۶ هـ ش مطابق ۱۹۴۷ ميلادی در زمان حکومت شاه محمود خان این اداره در چوکات صدارت عظمی به عنوان ریاست قبایل عرض اندام نمود. بتاريخ ۱۹ سنبله سال ۱۳۳۲ مطابق ۶ سپتمبر ۱۹۵۳ سردار محمد داود خان ریاست قبایل را در چوکات کابینه ریاست مستقل قبایل ارتقاء داد. در ۲۶ سرطان ۱۳۵۲ مطابق ۱۶ جولای ۱۹۷۳ با استقرار نظام جمهوریت توسط سردار محمد داود خان ریاست مستقل قبایل به وزارت امور سرحدات و قبایل در چوکات کابینه تشکیل شد.
- در ماه اسد سال ۱۳۶۰ نام وزارت به وزارت امور اقوام و قبایل بعداً بنام وزارت امور سرحدات و قبایل تعویض و توام با اعلام کابینه رئیس جمهور منتخب به وزارت امور سرحدات ، اقوام و قبایل مسمی و بعداً در سال ۱۳۹۲ بالآخر فیصله شوارای محترم وزیران، این وزارت به نام وزارت امور سرحدات و قبایل مسمی شد.

١٠١. پوښتنه: د افغانستان اوسنی اساسي قانون په کوم کال کې د چالخوا جوړ شو؟

ځواب: د افغانستان اوسنی اساسي قانون په ١٣٨٢ هـ ش کال د مرغومي په ١٣ د لويې جرگې لخوا جوړ شو.

١٠٢. پوښتنه: افغانستان څو ولايتونه او ولسوالۍ لري؟

ځواب: افغانستان ٣٤ ولايتونه او ٣٦٥ ولسوالۍ لري.

١٠٣. پوښتنه: افغانستان څومره مساحت (پراخوالی) لري؟

ځواب: ٦٥٢٨٦٤ کیلومتره مربع.

١٠٤. پوښتنه: افغانستان څومره نفوس لري؟

ځواب: افغانستان تقریباً ٣٢ میلیونه نفوس لري.

١٠٥. پوښتنه: د افغانستان خلک په څو ژبو خبرې کوي؟

ځواب: په ٣٥ ژبو.

١٠٦. پوښتنه: د افغانستان اوسنی او پخوانی پایتختونه (پلازمینې) کومې دي؟

ځواب: اوسنی پایتخت (پلازمینه): کابل

پخوانی پلازمینې: بلخ، هرات، غور، غزنی او کندهار.

١٠٧. پوښتنه: په افغانستان کې څومره قومونه میشت دي؟

ځواب: د افغانستان داساسي قانون په استناد په افغانستان کې ١٤ ملیتونه (قومونه) ژوند کوي.

۱۰۸. پوښتنه: د احمد شاه بابا په وخت کې د افغانستان سرحدونه کوم و؟

ځواب: د ځينو مورخينو په وينا: د احمد شاه بابا د امپراطورۍ سرحدات، چې يو وخت يې تر ۱۶ درجو طول البلد پورې پراخوالی درلود، په دقیقه توگه يې ټاکل مشکل کار دی، خو په شرق کې د سرهند نه نيولې، چې د ډهلي په ۱۵۰ ميلۍ کې پروت دی، په غرب کې تر مشهد پورې، چې خزر درياب نه په همدې فاصله کې پروت دی او پلنوالی يې د امو له سيند نه نيولې په جنوب کې د فارس تر خليج پورې رسېده.

۱۰۹. پوښتنه: د تاريخ په اوږدو کې افغانستان په کومو نومونو سره ياد شوی دی؟

ځواب: آريانا، باختر، خراسان او افغانستان.

۱۱۰. پوښتنه: ملي شورا (پارلمان) څه وخت منځ ته راغی؟

ځواب: دملي شورا لپاره لومړنۍ هڅې غازي امان الله خان وکړې چې د دولت شورايې جوړه کړه خو غازي نادرخان په ۱۳۰۹ هـ ش کال کې ملي شورا د يوې جرگې په ترڅ کې منځ ته راوړه. چې مشري يې د وردگو استازی عبدالاحد خان و چې غازي نادرخان پخپله وټاکه.

۱۱۱. پوښتنه: په افغانستان کې څومره مذهبونه دي؟

ځواب: د افغانستان د نفوس په سلو کې له ۹۹ څخه ډېر يې مسلمانان دي، چې ۸۰ په سلو کې سني، ۱۹ په سلو کې شيعه او يو په سلو کې د نورو مذهبونو پيروان، لکه هندوان، سکان او ډېر کم عيسويان جوړوي.

۱۱۲. پوښتنه: د افغانستان لومړنۍ جريده کومه، په کوم کال او د چاپه وخت کې منځ ته راغله؟

خواب: په افغانستان کې د لومړي ځل لپاره په ۱۲۹۰ هـ ش کال کې د امير شيرعلي خان د سلطنت په وخت کې د شمس النهار جریده چاپ شوه.

۱۱۳. پوښتنه: سراج الاخبار جریده په کوم کال اودچا دواکمنۍ په وخت کې چاپ شوه؟

خواب: ۱ په ۱۲۹۴ لمریز کال کې د اميرحبيب الله خان د واکمنۍ پر مهال سراج الاخبار چاپ شو، چې د اميرعبدالرحمان خان په وخت کې هم چاپ کېده.

۱۱۴. پوښتنه: په امانی دوره کې کومې مجلې چاپ کيدلې؟

خواب: په امانی دوره کې دارشادالنسوان او انيس مجلې چاپ کيدلې . انيس مجله اوس دورځپانې په توگه چاپ کيږي.

۱۱۵. پوښتنه: لانجه(منازعه) څه شی ده؟

خواب: لانجه يا (conflict) دشخړې، منازعې، اختلاف، کشمکش، جگړې او ټکر په معنې سره ژباړل شوې ده چې د افرادو، ډلو او بنسټونو ترمنځ دافکارو، گټو او غوښتنو دتصادم (ټکر) له امله منځ ته راځي.

۱۱۶. پوښتنه: لانجه(منازعه) په څو ډوله ده؟

خواب: لانجه په درې ډوله ده:

۱- دمنابعو لپاره، ۲- دارزښتونو لپاره، ۳- دنامتناسبو اړیکو لپاره.

۱۱۷. پوښتنه: دلانجې او تاوتریخوالي ترمنځ توپیر څه شی دی؟

خواب: لانجه کيدای شي مثبته پایله ولري يامنفي خو؛ تاوتریخوالی همیشه منفي جنبه لري، لانجه په طبعي ډول منځ ته راځي اما تاوتریخوالی دافرادو لخوا ترسره کېږي، لانجه غیرقابل اجتناب ده او خشونت له زیان سره مل دی ، دلانجې په پای کې انکشاف منځ ته راتلای شي مگر خشونت د وړانۍ سبب گرځي، منازعه له تاوتریخوالي پرته حل کيدای شي مگر خشونت په جنگ او جنجال سره پای ته رسيږي.

١١٨. پوښتنه: دلانجې سطحې کومې دي؟

خواب: لانجه په پنځو : فردي يا شخصي، فاميلي (کورنۍ)، ټولنې ، ملي اونړيواله سطحه پېښيږي.

١١٩. پوښتنه : دلانجې مراحل کوم دي ؟

خواب: ١- له لانجې مخکې مرحله (ناراحتی)، ٢- مخامخ کيدنه، ٣- بحران، ٤- نتیجه ، ٥- روغه جوړه

١٢٠. پوښتنه : داوړسره دلانجې د مشابهت مراحل کوم دي؟

خواب: ١- دسون توکي، ٢- جرقه، ٣- دود يالوگی، ٤- شغله يا شعله، ٥- لمبه زياتيدنه، ٦- ايرې.

١٢١. پوښتنه : تاوتریخوالی څه شی دی تعريف يې کړئ؟

خواب: هغه فعالیتونه ، الفاظ، ذهنیتونه او سیستمونه چې لوړو استعدادونو ته درسيډلو مخنیوی کوي او د فزيکي ، رواني او اجتماعي يا محيطي تاوان سبب گرځي تاوتریخوالی بلل کېږي.

١٢٢. پوښتنه : تاوتریخوالی (خشونت) په څو ډوله دی؟

خواب: په دوه ډوله دی : ١- فزيکي، ٢- ساختاري، ٣- فرهنگي.

١٢٣. پوښتنه: منځگړیتوب (میانجیگری) څه شی ده؟

ځواب: منځگړیتوب یا (mediation) هغه فعالیت ته ویل کیږي چې دهغه پربنسټ یو بې طرفه شخص دلانجې د دواړو اړخونو ترمنځ اختلاف له منځه وړي.

١٢٤. پوښتنه: منځگړی چاته ویل کیږي؟

ځواب: منځگړی یا (mediator) له یوه دریم اوبې طرفه شخص څخه عبارت دی چې دیوې لانجې په حل اوفصل کې خپل رول ترسره کوي.

١٢٥. پوښتنه: د منځگړیتوب شرایط کوم دی؟

ځواب:

- د منځگړي فزيکي شتون .
- د منځگړیتوب د دواړو خواوو شتون.
- په منځگړیتوب کې دلانجې د دواړو خواوو مشروعیت.
- د دواړو خواوو څخه په رسمیت پیژندل.
- دا اختلاف شتون.
- دا اختلاف موضوع معلومول او له دواړو خواوو سره خبرې اترې کول.
- د دواړو خواوو د تصمیم پایله معلومول.
- هوکړه او د منځگړیتوب پایله اعلانول اومنل.

١٠٦. پوښتنه: دمنځگړي صفتونه کوم دي؟

خواب:

- عمر: مشراو دا احترام وړ.
- مهارت او معلومات درلودل: نرخيان، ديني علماء، ملکان او خانان...
- مذهبي خلک: سيدان، علماء، پيران...
- سپيڅلتيا: متقي او پرهيزگاره خلک.
- ناپلوي توب: بې طرفه شخص چې د دواړو لوريو د منلو وړ وي .
- نیک شهرت: ښه نوم او له ښې کورنۍ څخه..

١٢٧. پوښتنه : دمنځگړيتوب مراحل کوم دي ؟

خواب:

١. مقدماتي خبرې
٢. افتتاحيه وينا
٣. له دواړو لوريو د تهده اخيستل
٤. د اصلي موضوعاتو بيانول
٥. اجنډا جوړول
٦. دنظرياتو د تبادلې لپاره زمينه برابرول
٧. د حل لارې چارې لټول
٨. پايله يا نتيجه ترلاسه کول

٩. اختتامیه وینا

١٢٨. پوښتنه: غونډه (جلسه) څه شی ده؟

ځواب: غونډه یا جلسه د دوه یا څو افرادو یا سازمانونو ترمنځ یوځای غونډیدلو او کیناستلو ته ویل کیږي چې د چارو دانسجام لپاره مسائل تر بحث لاندې نیول کیږي او تصمیم پرې نیول کیږي.

١٢٩. پوښتنه: شورا څه شی ده؟

ځواب: شورا د مشورې کولو په مانا ده او د چارو او مسائلو د حل او فصل په موخه د نظریاتو شریکول او یوه مناسبه پریکړه کولو ته شورا ویل کیږي.

١٣٠. پوښتنه: ټولنه تعریف کړی؟

ځواب: ټولنه یا جامعه هغه ځای ته ویل کیږي چې په هغه کې یوه ډله افراد د مشترکو عنعنو، رواجونو فرهنگ او گټو په لرلوسره ژوند کوي.

خدایا چنان کن سر انجام کار

که تو خوشنود باشي و ما رستگار

پای

مآخذونه:

١. عطايي، محمد ابراهيم، د پښتني قبيلو اصطلاحې قاموس، د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت، کابل، ١٣٩٤ هـ ش.
٢. رفيع، حبيب الله، د افغاني جرگه و اجتماعي او رواني ارزښتونه، د افغانستان دمطالعاتو مرکز، پېښور.
٣. وجدې، عبدالجليل، په افغانستان کې د عنعنوي جرگون او پرون، امان کتاب خپرولو اداره، پېښور، ١٣٦٥ هـ ش.
٤. رفيع، حبيب الله، لويه جرگه، د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت، ١٣٩٧ هـ ش، کابل.
٥. جرگه مجله، ١٠٣ گڼه، دريمه دوره وری ١٣٩٧ هـ ش.
٦. جرگه مجله، ١٠٤ گڼه، دريمه دوره وری ١٣٩٨ هـ ش.
٧. ويب پاڼې:

A. www.mobta.gov.af

B. www.bbc.com

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**